

ARTUR HAMRYSZCZAK* – LUBLIN

**OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
KULT MATKI BOSKIEJ OSTROBRAMSKIEJ W HISTORII NARODU
POLSKIEGO. 90. ROCZNICA KORONACJI OBRAZU.
LUBLIN, 2 PAŹDZIERNIKA 2018 ROK**

Konferencję zainaugurowała uroczysta msza św. pod przewodnictwem biskupa zamojsko-lubaczowskiego dr hab. Mariusza Leszczyńskiego. W swojej homilii, przywołując dzieła z polskiej literatury, wskazał on na znaczenie obrazu Matki Bożej w wileńskiej Ostrej Bramie na religijność mieszkańców oraz wpływ jego kultu w utrzymaniu tożsamości narodowej przez Polaków na Wileńszczyźnie w czasie zaboru rosyjskiego.

Dalsza część sesji odbyła się w Centrum Transferu Wiedzy KUL. Zgromadzonych słuchaczy i prelegentów przywitał dr Artur Hamryszczak, p.o. dyrektor Ośrodka ABMK. Wprowadzając do tematyki sesji wyświetlił zgromadzonym archiwalny reportaż Polskiej Agencji Telegraficznej z 1927 r. dokumentujący życie społeczeństwa Wileńszczyzny, przygotowania do koronacji cudownego wizerunku Matki Bożej Ostrobramskiej oraz uroczystości intronizacyjne w Wilnie.

Ks. dr Sławomir Zych, przedstawił referat *Znaczenie kultu maryjnego w polskiej świadomości narodowej doby zaborów*. W swoim wystąpieniu przypomniał narastający kult maryjny w Rzeczypospolitej po obronie Jasnej Góry w 1655 r. i ogłoszeniu w 1656 r. w katedrze lwowskiej przez króla Jana Kazimierza Matki Bożej Królową Korony Polskiej. Od tej pory kult maryjny stał się najważniejszym w polskiej pobożności. Dodatkowo został złączony z losem narodu, stąd też po utracie niepodległości, zaborcy różnymi decyzjami administracyjnymi i wojskowymi utrudniali kult maryjny i pielgrzymki na Jasną Górę. Jedynie w dobie autonomii galicyjskiej Polacy mogli bez przeszkód oddawać cześć Matce Bożej jako królowej Polski.

Dr Joanna Nastalska-Wiślicka zajęła się problematyką koronacji cudownych wizerunków (*Tradycje koronacji cudownych wizerunków Matki Bożej na ziemiach*

*Artur Hamryszczak – dr historii; asystent naukowy w Ośrodku Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL; e-mail: artur.hamryszczak@kul.pl

ORCID 0000-0002-2578-9971

polskich). Przypomniała, że pierwsza koronacja cudownego wizerunku maryjnego poza Rzymem odbyła się w 1717 r. w Polsce, w kościele klasztorным paulinów na Jasnej Górze. Do 2005 r. ukoronowano na ziemiach polskich 226 wizerunków maryjnych. Promotorami koronacji w epoce staropolskiej były rody magnackie, a w czasach nowożytnych duszpasterze kościołów, w których znajdowały się łaskami słynące wizerunki Matki Bożej. Uroczystości koronacyjne były poprzedzone misjami i rekolekcjami, a sama liturgia intronizacyjna miała bardzo rozbudowaną formę. Koronacjom towarzyszyły dodatkowe atrakcje jak np. pokazy sztucznych ogni, salwy armatnie, kramy odpustowe itp. Pamiątką intronizacji obrazu Matki Bożej były tzw. koronatki czyli okolicznościowe medaliki dokumentujące fakt koronacji.

Ks. dr Jarosław Wąsowicz¹, przedstawił referat *Koronacja wizerunku Matki Bożej Ostrobramskiej jako wotum wdzięczności za odzyskanie przez Polskę niepodległości*. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na sytuację polityczną i społeczną na Kresach Wschodnich po zakończeniu I wojny światowej. Wileńszczyznę przyłączono do Polski w 1922 r. decyzją sejmu Litwy Środkowej, powstałej po zajęciu miasta przez wojsko polskie w wyniku tzw. buntu Żeligowskiego. Józef Piłsudski po przewrocie majowym w 1926 r. popierał ściślejsze włączenie Wileńszczyzny w życie społeczno-gospodarcze Polski. Celowi temu służyła również uroczystość koronacyjna cudownego wizerunku Matki Bożej Ostrobramskiej, któremu nadano charakter państwowy. W koronacji uczestniczyli m.in. marszałek J. Piłsudski, prezydent I. Mościcki, prymas Polski A. Hlonda, kard. A. Kakowski oraz rzesze pielgrzymów z różnych stron odrodzonej Polski.

Ks. dr Tadeusz Krahel przygotował tekst *Kult Ostrobramskiej Matki Miłosierdzia w Białymstoku*. Prelegent zwrócił uwagę, że po II wojnie światowej archidiecezji wileńska znalazła się w granicach ZSRR, jedynie część jej ziem (Białystok i okolice) została w Polsce. Ponieważ władze sowieckie prześladowały Kościół katolicki, niemożliwym stało się pielgrzymowanie do Ostrej Bramy w Wilnie przez wiernych z polskiej części archidiecezji wileńskiej. Wspomniana sytuacja spowodowała rozwój kultu Matki Bożej Miłosierdzia na ziemiach polskich. Szczególną cześć obrazu ostrobramskiego w Białymstoku, zainicjował wypędzony przez sowietów z Wilna abp Romuald Jałbrzykowski. Zapoczątkował on m.in. odprawianie „Nowenny Opieki Matki Bożej Ostrobramskiej”. W 1977 r. w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny wybudowana została kapliczka, w której umieszczono kopię obrazu, namalowaną w 1927 r. przez Łucję Bałzukiewiczównę. W 1995 r. obraz Matki Bożej Miłosierdzia został ukoronowany koronami papieskimi. Matka Boża z Ostrej Bramy jest również patronką archidiecezji białostockiej.

Mgr Jolanta Wasilewska przeanalizowała historię obrazu ostrobramskiego (*Matka Boska Ostrobramska w ikonografii*). Obraz pochodzący prawdopodobnie z XVII wieku, posiada nawiązanie do innych wizerunków w Polsce i Europie. Przedstawia Maryję ze skrzyżowanymi na piersi rękoma. Postać Maryi jest przy-

¹ Zob. J. Wąsowicz SDB, *Maryja z Ostrej Bramy Strażniczka Polskich Kresów. Koronacja Matki Bożej Ostrobramskiej 2 lipca 1927 roku*, Kraków 2017, ss.

strojona złożoną srebrną sukienką oraz dwiema złożonymi koronami. Ozdobę obrazu stanowi wotum: wielki, odwrócony sierp srebrnego półksiężyca. Kult Matki Boskiej Ostrobramskiej rozpowszechnił się po najeździe moskiewskim na Wilno w 1655 r. W XIX wieku obraz został spopularyzowany przez Adama Mickiewicza w epopei *Pan Tadeusz*. Podczas powstania styczniowego przed Ostrą Bramą gromadzili się licznie Polacy podczas manifestacji patriotycznych lub też modlitw o odzyskanie niepodległości przez Polskę. Aktualnie w Polsce działa siedem sanktuariów Matki Bożej Miłosierdzia, a w licznych kościołach wiszą jej obrazy.

Ks. dr Jerzy Karbownik² w referacie *Matka Boska Ostrobramska w Skarżysku-Kamiennej*, twórca i kustosz wspomnianego sanktuarium, przybliżył zebranym historię tego miejsca. Inspiracją do budowy kościoła z kaplicą ostrobramską był żywy kult obrazu wśród dawnych mieszkańców Wileńszczyzny, przymusowo wysiedlonych z rodzinnych stron. W 1988 r. na mocy decyzji biskupa radomskiego Edwarda Materskiego, rodem z Wilna, rozpoczęto budowę Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej. Obraz, koronowany w 2005 r. namalowała wilnianka Izabela Borowska. W 1992 r. powstała przy kościele Kapituła Ostrobramska.

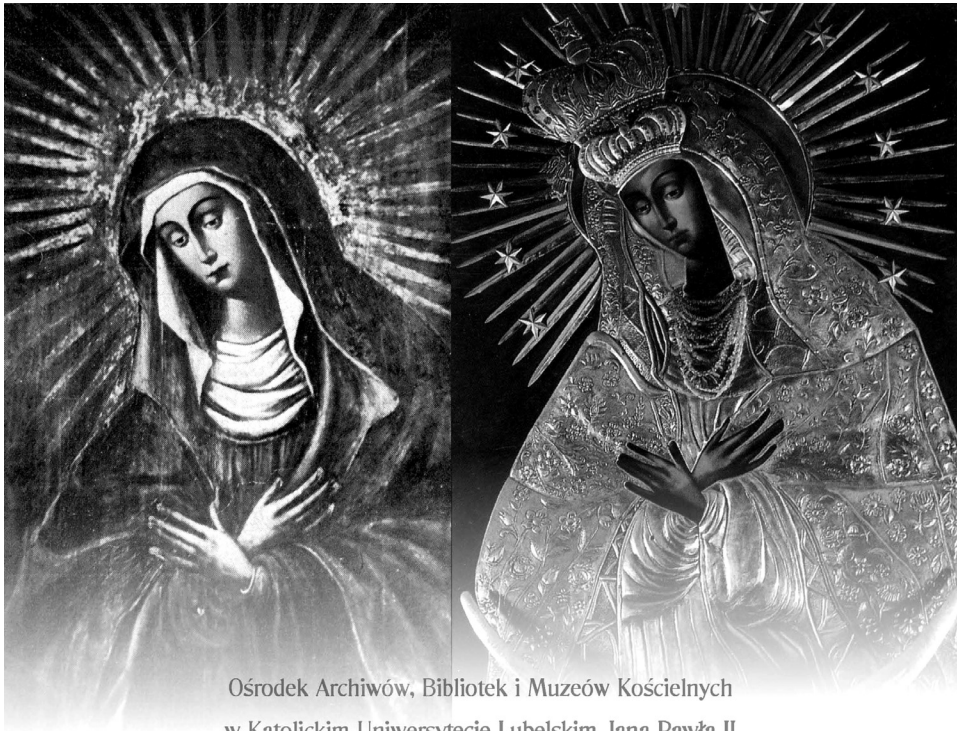
Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej w Warszawie na Witolinie, przedstawił mgr Krzysztof Perzyna. Powstanie sanktuarium związane było z erekcją parafii pw. Narodzenia Pańskiego w 1985 r. na osiedlu Ostrobramska, w dzielnicy Praga-Południe. Ponieważ kościół powstał na osiedlu gdzie przed wojną stacjonowały oddziały wojska polskiego z Wileńszczyzny, a ulica Ostrobramska jest główną ulicą osiedla, postanowiono dedykować świątynię Matce Bożej Ostrobramskiej. Budowniczym kościoła był ks. Zenon Majcher, który został też kustoszem ustanowionego tu w 1997 r. sanktuarium.

Ks. dr hab. Waldemar W. Żurek³ opisał dzieje salezjańskiego kościoła MB Ostrobramskiej we Lwowie (*Wotywny kościół Matki Bożej Ostrobramskiej we Lwowie jako wotum wdzięczności na 20-lecie odzyskania Lwowa*). Kościół został wybudowany w latach 1931-1934 r. jako dar dziękczynny mieszkańców Lwowa dla Matki Bożej, za jej opiekę nad miastem w czasie wojny 1918-1920. Świątynię zlokalizowano na Górnym Łyczakowie. Inicjatorem budowy kościoła był abp dr Bolesław Twardowski, przy poparciu prezydenta Lwowa Józefa Neumana oraz rady miejskiej, która ofiarowała pod budowę grunt przy ul. Łyczakowskiej oraz 250.000 zł. Na czele Komitetu budowy kościoła stał prof. Otto Nadolski z Politechniki Lwowskiej. Kościół został wzniesiony na stoku tarasowego wzgórza w formie starochrześcijańskiej bazyliki z wolno stojącą z lewej strony dzwonnica o wysokości 60 m, zbudowaną na planie kwadratu. Świątynia została konsekrowana w 1934 r. przez abpa B. Twardowskiego.

Konferencja zakończyła się pytaniami do prelegentów oraz dyskusją. Dr A. Hamryszczak poinformował, że materiały pokonferencyjne, wzbogacone o nowe artykuły dotyczące obrazu i kultu Matki Bożej Ostrobramskiej, ukażą się drukiem.

² Zob. J. Karbownik, *Matka Boża Ostrobramska z ulicy Wileńskiej*, Skarżysko-Kamienna 2014, ss. 294.

³ Zob. S. Rozner, W.W. Żurek, *Salezjanie we Lwowie w latach 1934-1945*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 68 (1997) s. 357-463.

Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych
w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II

KULT MATKI BOSKIEJ OSTROBRAMSKIEJ W HISTORII NARODU POLSKIEGO 90. ROCZNICA KORONACJI OBRAZU

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA

2 października 2018 r.

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Centrum Transferu Wiedzy

Lublin, Al. Raławickie 14, sala 113

Wizerunki Matki Boskiej Ostrobramskiej ze Zbiorów Graficznych BU KUL

Plakat konferencji. Zbiory Ośrodka OABMK.